

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianaee, 1661

XII. De maleficis & incantatorib.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62953](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62953)

fructus, aut distributiones hujusmodi, nec prolixam ullam eorum partem retineant, nec ipsorum cessationem, vel renunciationem, aut ducilaria, vel alia quomodocumque: petant, vel exigant, aut quemquam sine ordinaria, five Apostolica auctoritate provium, ad praestandum hujusmodi juramentum inducant, aut illi praedicta non facientis possessionem impediunt, vel remorentur. Qui cumq; contra fecerint, si Ecclesiarum auctoritate, tam diu a Pontificalibus officii exercitio sint suspensi, donec satisfactioe praevia illis per sedem Apostolicam suspensio relaxetur: capitula vero, & collegia quaecumque Ecclesiastica subiacent interdicio, ac singulares personae in excommunicationis sententiam incurrant, a qua, nisi in mortis articulo constituti, ab alio quam a Romano Pontifice absolutionis beneficium nequeant obtinere. Romae grid. Calend. Junii 1570.

**TITVLVS XII.
DE MALEFICIS ET INCANTATORIBUS.**

Alexander VI. Angelo de Verona ordinis Praedicatorum, sacre Theologiae professori, in provincia Lombardiae haereticae pravitatis Inquisitori.

Inquisitionem fidei istius inuenerit animadvertere in maleficos, incantatores, & vanae superstitionum observatores.

CAP. I.

Cum acceperimus in Provincia Lombardiae diversas utriusque sexus personas, diversis incantationibus & diabolicis superstitionibus operam dare, suisque beneficiis & variis observationibus multa nefanda scelera procurare, homines & iumenta ac campos delibere, & diversos errores inducere, magnaque inde scandala exoriri: decrevimus pro pastoralis officii nobis ex alto commissi ministerio scelera hujusmodi compescere, ac scandala & errores praemissis quantum cum Deo possimus occurrere. Et propter tam rari quam etiam fauceforibus tuis per Lombardiam constitutis, de quibus in his & aliis plenam in Domino fiduciam habemus, committimus, & mandamus, etiam soli (honesto tamen comitatu per vos eligendo associati) contra easdem utriusque sexus personas diligenter inquiratis, easque iustitia mediante puniatis & compescatis. Et ut melius commissionem hujusmodi exequi possitis, contra illas vobis plenam & omnimodam harum serie concedimus facultatem, constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, necnon indultis & concessionibus ordinariis forsan pro tempore factis, ceterisque contrariis quibuscumque non obstantibus.

Sixtus Quartus Vicario generali Episcopi Bononiensis.

Haereticum est a demonibus expellere responsa.

CAP. II.

Nuntiatum est nobis, nonnullos ordinis sanctae Mariae de monte Carmeli fratres tanta fuisse temeritatis, ut veriti non sint disputando & praedicando in civitate Bononiensi ejusque comitatu asserere, non esse haereticum, & a paritate fidei alienum, demonum expectare responsa: ob quod adversus ipsius fidei puritatem scandala multa exorta videntur. Nos id indignè molesteque ferentes, & de praemissis certam notitiam non habentes, discretionis tuae per praesentes committimus & mandamus, ut omni opportuna adhibita diligentia & industria veram notitiam habere cures, an sint, qui fuerint hujusmodi assertores, & quae scandala propterea sint exorta. Quaequid autem in praemissis inveneris in scriptis au-

a Directe paginas cum analogia vestrae fidei, expellere a demonibus responsa. Coetani. in quest. 20. 22. S. Thom.

thenticè redactum, ad dilectum filium Franciscum de Tolero, Notarium & Datarium nostrum domesticum, sub tuo sigillo transmittas, ut ab eo de omni re certiores facti, quid agi conveniat, auctore Domino, statuere valeamus. Datum Romae apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die decimo octavo Junii 1574. Pontificatus nostri Anno secundo.

Adrianus Sextus, Inquisitori Comensi.
Inquisitione Inquisitionem panis iure sancto plebs debent incantatores & sorceli.

CAP. III.

Vidum a, uti nobis exponi fecisti, per foel. rec. Iulium Papam II. praedecessorem nostrum, non sine magna tunc animi sui displicentia accepto, quod per quendam Georgium de Casali, ordinis Fratrum Praedicatorum professorem, & in civitate Cremonensi haereticae pravitatis Inquisitorem deputatum, in nonnullis Lombardiae partibus, & praesertim in locis, in quibus dictus Georg. Inquisitor deputatus erat, reperire fuerunt quamplures utriusque sexus personae, propterea salutis inimicae, & a fide Catholica deviantes, certam sectam facientes, & a fide Catholica deviantes, certam sectam facientes, si non quam in sacri susceptione baptismatis susceperant, abnegantes, sanctam crucem pedibus conculcantes, & opprobria saepe tam perpetrantes, Ecclesiasticis & praesertim Eucharistiae sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum & patronum asumentes, eique obedientiam & reverentiam exhibentes, & suis incantationibus, carminibus, sortilegiis, aliisque nefandis superstitionibus iumenta & fructus terrae multipliciter ledentes: aliaque quamplurima nefanda, excessus, & crimina, eodem diabolo instigante committentes & perpetrantes, in animarum suarum periculum, divinae majestatis offensam, perniciosumque exemplum & scandalum plurimum. Contra quas cum dictus Georgius tunc (ut asserbat) in dictis locis suae inquisitioni deputatus, prout ipsius Georgii incumberebat officio, ipse Georgius processisset: nonnulli autem tam clerici quam laici illarum partium, quarentes plus sapere quam oportet, praemissa delicta ad eisdem Georgii Inquisitionis officium non pertinere temere asserentes, praesumentes in populo errores & scandala seminaverant: sicque eundem Georgium in populo odiosum reddere, & dicti Georgii officium impedire conati fuerunt, prout etiam tunc impediebant: ita quod propter praemissa, personae praedictae delicta hujusmodi perpetrantes, remanebant impunitae, & aliter eorum exemplo ad similia perpetranda quotidie inducebantur, in non modicum fidei opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimum. Dictus praedecessor volens (ne inquisitionis officii executio quomodolibet retardaretur, & labes haereticae pravitatis longius venena diffunderet) providere, dicto Georgio per quendam suam in forma brevis literas commisit & mandavit, quatenus in locis ejusdem Georgii inquisitioni deputatis, de excessibus hujusmodi cognoscere, & contra quascumque personas, cujuscumque conditionis & praeminentiae forent, inquisitionis officium exercere & exequi: ipsaque personas, quas in praemissis culpabiles reperiret, unquam locorum ordinariarum vicariis, quatenus voluissent interelle, iuxta dictarum personarum demerita corrigere & punire deberet, secundum modum contra alios haereticos a iure ex sacris canonibus statutum: contradictores quoscumque, per censuram Ecclesiasticam, & alia iuris opportuna remedia compescendo. Eos vero qui in praemissis consilium, auxilium vel favorem praestarent, praefatus praedecessor nosse eisdem indulgentissimè uti & gaudere decrevit, quibus cruce signati contra alios haereticos, ex indulto Apostolico eis concessio, tunc gaudebant & utebantur, prout in dictis literis plenius continetur.

a De maleficis & incantatoribus, unde flagellum haer. Pau. Gril. lib. 2. Alph. de Cast. de punit. haer. Syll. Prer. de dem. sur.

ri dicitur. Et sicut eadem expositio subiungebat, non solum delicta & crimina huiusmodi contra fidem Catholicam, & Christianam religionem, sub jurisdictione inquisitoris Cremonensis committuntur & perpetrantur, sed omnibus aliis locis & diocesis sub jurisdictione aliorum Inquisitorum dicti ordinis congregationis Lombardie, indies perpetrantur & committuntur. Et cum eadem sint delicta, eadem profecto provisione & castigatione eis est eandem literarum tenore providendum. Quare tu, sicut asseris, in civitate Comenensi ubi dicta pravitas inquisitor existit, tam tuo, quam omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis hereticorum inquisitorum ubilibet consistentium & deputatorum nominibus, fecisti nobis humiliter supplicari, ut literas predictas ad vos extendere & ampliare, aliasque de super opportune dignemur providere. Nos igitur huiusmodi supplicationi inclinati, literas predictas, cum omnibus in eis contentis clausulis, in omnibus & per omnia, prout in eisdem literis continetur, ad te & ad alios ordinis & congregationis huiusmodi Inquisitores, tam in presentiarum deputatos, quam in futurum perpetuis futuris temporibus deputandos, ac si tibi, & salubri Inquisitorum predictorum dirigerentur, & directe fuissent. Apostolica auctoritate & tenore concedimus. Romae 20. Iulii. 1523.

Innocentius Octavus.

Horrenda flagitii propinqua, fortilege infantes puerulos devorantes, grandines & auras levis cum atrocis fame exagitantibus, sterilitatem in hominibus & armentis procurantes, alias, quam plurima diaboli arte facientes prodigia & portentosa damnantur.

CAP. IV.

Summis desiderantes affectibus, prout pastoralis sollicitudinis cura requirit, ut fides catholica, nostris potissime temporibus, ubique augeatur & floreat, ac omnis haeretica pravitas de finibus fidelium procul pellatur, ea libenter declaramus, ac etiam de novo concedimus, per quae huiusmodi pium desiderium nostrum nativum fortiatu effectum, cunctisque propterea per nostrum operationis ministerium, quali per providi operatoris factulum, erroribus extripatis, ejusdem fidei zelus & observantia in ipsorum corda fidelium fortius imprimatur.

Sanè nuper ad nostrum, non sine ingenti molestia, pervenit auditum, quòd in nonnullis partibus Alemantiae superioris, necnon in Moguntinensi, Coloniaensi, Trevirensi, Saltzburgerensi & Bremensi provinciis, civitatibus, terris, locis, & diocesis complures utriusque sexus personae propriae salutis immemores, & à fide catholica deviantes, cum demonibus, Incubis & Succubis, abuti, ac suis incantationibus, carminibus & conjurationibus, aliisque nefandis superstitionibus & sortilegiis, excessibus, criminibus & delictis, mulierum partus, animalium foetus, teretes fruges, vinearum uvas, & arborum fructus, necnon homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diversorum generum animalia, vineas quoque, pomaria, prata, pascuas, blada, frumenta, & alia terra legumina, perire, suffocari, & extingui facere & procurare, ipsosque homines, mulieres, jumenta, pecora, pecudes, & animalia diris tam intrinsecis quam extrinsecis doloribus & tormentis afficere & ex cruciare, ac eosdem homines ne gignere, & mulieres ne concipere, virosque ne uxoris, & mulieres ne viris ahus conjugales reddere valeant, impedire. Fidem praeterea ipsam, quam in sacri susceptione Baptismi susceperunt, ore sacrilego obnegare. Aliaque quam plurima nefanda, excessus & crimina, infamantem humano generi inimico, committere & perpetrare non verentur, in animarum suarum periculum, divinae majestatis offensam, ac perniciosum exemplum, ac scandalum plurimorum.

Quòdque licet dilecti filii Henrici Inquisitoris in predictis partibus Alemantiae superioris, in quibus etiam provincia, civitates, terra, dioceses, & alia loca huiusmodi

comprehensa fore censetur. Necnon hoc loco propterea per certas partes lineae Rheni, ordinis predictorum Theologiae professores, haereticae pravitate inquinatos per literas Apostolicas deputari facerent, prout antea existerent. Tamen nonnulli clerici & laici illam periculum, quærentes plura sapere quam oportet, prout in litteris deputationis huiusmodi provinciarum, civitatum, excessus, terra, & alia loca predicta, illarumque partium fuerant, illa sub eisdem partibus minime commiserunt, propterea prefatis Inquisitoribus in provinciis, civitatibus, diocesis, terris & locis predictis huiusmodi inquisitionis officium esse qui non licet, & ad perfectionem earundem super excessibus & criminibus auctoritatem, incarcerationem & correctionem adhibendam, pertinaciter asserere non erubescunt. Nos quod in provinciis, civitatibus, diocesis, terra, & locis predictis, excessus, & crimina huiusmodi non committantur earundem evidentia iustitia, & auctoritate, in expensio remanenti impunita.

Nos igitur impedimenta quolibet, per quae officium Inquisitorum officii executio, quomodolibet extorri possit, de medio submovere, & se vel alios huiusmodi potestatis, aliorumque excessuum, huiusmodi in presentiarum innocentium sua venena diffundat oportunitate, prout nostro incumbit officio, providere volumus, fidei zelo ad hoc maxime nos impellente. Neque ut contingat, provincias, civitates, diocesis, terra, & loca predicta, sub eisdem partibus Alemantiae superioris, debito inquisitionis officio careat, eisdem Inquisitoribus in illis officium inquisitionis huiusmodi esse qui non licet, & ad personarum earundem super excessibus & criminibus predictis correctionem, incarcerationem, & perfectionem admitti debere, perinde in omnibus & per omnia, sicut in litteris predictis provinciarum, civitatum, excessus, terra, & loca, ac personarum & excessus huiusmodi nominum & specificè expressa forent, auctoritate Apostolica nostrae presentiarum statuimus.

Proque potiori cautela literas & deputationem predictas ad provincias, civitates, diocesis, terra, & loca, necnon personarum, & crimina huiusmodi extorrendam, potestatis inquisitoribus, quod ipsi, & alii eorum, auctoritate secum dilecto filio Joanne Grempere clerico Consiliarii diocesis, magistro in artibus, eorum moderato, quoque alio Notario publico, per ipsos, & quolibet eorum pro tempore deputando in provinciis, civitatibus, diocesis, terris & locis predictis contra quoscunque personas, cuiuscunque conditionis & praesentiarum fuerint, huiusmodi inquisitionis officium esse qui non licet, personarum, quas in praemissis culpabiles repererint, una etiam demerita corrigere, incarceratione, poenae, & multare. Neque in singulis provinciarum huiusmodi parochialibus Ecclesiis verbum Dei fidei populo, quod tunc expedierit, ac eis visum fuerit, proponere & predicare, omniaque alia & singula in praemissis & circa ea necessaria & oportuna facere, & similiter executioni libere & licite valeant, plenam ac liberam eadem auctoritatem de novo concedimus facultatem.

Leo Decimus, in Concilio Laterano.

Infames perpetuo excomunicati, incantationibus & phantasmis, diabolis, iuramentis & ministeriis succubantur.

CAP. V.

Cum secundum leges civiles & sacrorum canonum, censuras, sortilegia per invocationem demonum, incantationes ac divinationes, super futuris rebus praesentibus sint: Statuimus, decernimus, & ordinamus, ut clerici, & qui in praemissis culpabiles inventi fuerint, arbitrio superiorum infamia notentur, si vero non desideraverint, de diversis delictis, vest, hu adduntur.

a. Dicit, in praes. can. ca. 103. Cunctis in istis, can. 104. de diversis delictis, vest, hu adduntur.

ponantur, atq; in monasterium ad tempus arbitrio superi-
oris praeficiendum detrahantur, beneficiis; & officiis
Ecclesiasticis priventur. Laici vero utriusque sexus ex-
communicationis, & aliis penis juris tam civilis quam
canonici subiacent.

Idem, universis & singulis locorum ordinatis
dominii Venetorum.

In scriptis & sigillis, ac contra haereticos, & rebelleres, suspectos pro-
cedi solent, quae ex perpetrant, quae manifeste sapient haereticos.

CAP. VI.

Honesta perentium votis libenter annuimus, eaque
favoribus persequimur opportunitis. Alias ad petito-
nem dilectorum filiorum nobilium virorum Ducis & Do-
mini Venetorum, cum in Brixienfi & Bergomenfi civita-
tibus & diocesis quoddam hominum genus pernicio-
si sumum ac damnatissimum, scilicet haereticis, per quam-
suscepto renunciatibus baptismatis sacramento, Domi-
num abnegabant, & fatent, cuius consilio seducebantur,
corpora & animas conferebant, & ut illi rem gratam fa-
cerent, in necandis infantibus passim fradebant, & alia
maleficia & sortilegia exercere non verebantur, quod ita
factum esse videbatur, ut ad eorum errorem extirpan-
dum opportuna adhiberentur remedia. Volentes etiam
ejusdem generis nonnullis indicibili poena obstatem vi-
tam potius perfide amittere, quam errorem suum cogno-
scere maluisse, & propterea de rigoroso nimium (ut si-
cebat) vestri ordinarii contra tales processu dubi-
tantes, venerabilem fratrem Episcopum Polensem no-
strum & Apostolicae sedis apud eisdem Ducem & Domi-
nium, Nuncium vobis adjuvandum duximus, cum fa-
cultate per se vel alium, seu alios processus per vos habi-
tos, seu factos examinandi, & revidendi: & si vos in-
quisitores processus rite & recte, ac iuxta formam, iuris
habitos feceritis, contra tale hominum damnatorum,
genus una vobiscum procedendi & inquirendi, necnon
procuratores & advocatos, scribas, ceterosque ad Inqui-
sitionis praefate exercitium necessarios & opportunos,
officiales & ministros cum competentibus salariis depu-
tandi, & homines praedictos (quod recte ad Ecclesia-
mitatem vellent) clementer suscipiendi, eisque poeni-
tenciam salutarem injungendi, & eos absolviendi etiam
in utroque foro, & incorrigibiles condemnandi, & bra-
chio seculari tradendi, ceteraque vos de jure vel con-
suetudine facere possitis, & deberis faciendi, exercen-
di, & exequendi, prout in literis desuper confectis con-
tinetur. Cum igitur commissio hujusmodi vigore,
praefatus nuncius, venerabilem fratrem Episcopum Insi-
opolitanum in paribus illis commemorantem, ad pra-
missa una vobiscum pertrahandis & exequenda subde-
legaverit, vosque & ipse subdelegatus in valle Commu-
nica Brixienfis diocesis, ubi maxime hujusmodi dama-
ni generis homines viget & pullulant, processeritis, ac
nonnullos culpabiles reptos, & curiae seculari traden-
dos, necnon jam condemnatos habueritis, videtur quod
per Venetorum collegium Praetori Brixienfi mandatum
fuerit, ne sententias hujusmodi exequeretur, & vobis &
eidem subdelegato, ne ad executionem illarum procede-
retis, inhiberet, prout inhibuit fuit: ac expensas &
salaria pro hujusmodi inquisitionis negotio necessaria
submoveret, & retraheret: necnon processus contra cul-
pabiles praedictos habitos & factos eis transmitteret, seu
transmitti faceret: & quod deterius est, subdelegatum
praedictum ad coram eis in civitate Venetiarum compa-
tendum cogeret & compelleret, prout coactus & com-
pulsus fuit. Et quia propter dictas literas, in quibus di-
ctus nuncius adiunctus fuit, ab aliquibus haesitatur, an
propter hoc facultas vestra diminuta existat, ita quod
non possitis, in deorsum, & contra iuris & factorum ca-
nonum dispositionem, ac Ecclesiasticam libertatem ex-
istat, laicos de personis & causis Ecclesiasticis se intro-

mittere, nullamque injunctam a nobis executionem ad-
implere, nisi processibus, ac sententiis per eos visis & exa-
minatis, ac si ipsi in clericis causisque Ecclesiasticis su-
perioritatem, & jurisdictionem haberent: cum tamen in
clericis causisque hujusmodi laici nulla facultas attri-
buita sit, quos obsequendi & exequendi manet necessitas,
non auctoritas imperandi, propter quod inter Christi fi-
deles non modicum surgit scandalum. Nos igitur, ne
quod ad salutem animarum, & dictarum causarum fa-
cilitatem expeditorem introductum est, in damnum &
percellationem convertatur; & propterea ob diuturni-
tatem temporis in foelices animas hujusmodi peccatis ma-
gis graventur, & ad omne circa hoc dubium tollendum,
vos prout ante datas dictas literas de jure & consuetudi-
ne seu privilegio procedere poteratis, necnon etiam con-
tra maleficos & sortilegos, ac & fidei postestantes, prout
criminis postularerit qualitas, procedere posse & debere,
auctoritate Apostolica, tenore praesentium decernimus
& declaramus, vobis committentes & mandantes, ut eod-
dem Venetos, & illorum Ducem, ac officiales suos, ne
ipsi ulterius in hujusmodi causis se intromittat, sed quod
injunctas sibi executiones, & fore injungendas, post-
quam requisiti fuerint, sine aliqua processuum, per dictos
Ecclesiasticos iudices factorum visione, vel examinatio-
ne prompte exequantur, moneatis & hortemini. Et si
hoc facere neglexerint, vel recusa fuerint, vos eos per cen-
suras Ecclesiasticas & alia juris oportuna remedia, ap-
pellatione postposita, compellatis. Datum Romae 15.
Februarii 1521.

TITVLVS XIII.
DE TESTIBVS.

Pius Quintus.

Perjuri & falsi habentur qui in causis civilibus aut criminali-
bus de testium sine iudicis auctoritate deponunt.

CAP. I.

Licet contra Notarios, qui in causis, tam criminali-
bus, quam civilibus, dicta testium, aut reorum
responsiones absque iudicis decreto partibus pa-
tesciant, multae constitutiones editae sint, eosque tan-
quam falsi reos, & infames, ac perjuros puniri debere sta-
tutum sit, nihilominus quis, a magis timetur quod sa-
pius cavetur, & ut in futurum timore poenae, si non Dei
timore arceantur, omnes & singulas censuras & poenas,
contra eos, qui talia deliquerint latis, auctoritate Apo-
stolica tenore praesentium approbamus, confirmamus,
& innovamus, nec de eorum vigore, propter illarum for-
san inobservantiam, aut praedecessorum nostrorum, &
etiam nostram, ac officialium, & ministrorum eorundem,
& nostrorum tolerantiam, quicquam relaxatum aut rem-
issum esse, ac easdem in suo pristino robore & vigore
permanere decernimus & declaramus. Et ut ponarum
certitudo omnibus hic in alma nostra innotescat, statu-
mus, decernimus, & declaramus, omnes & singulos No-
tarios, tam principales, quam substitutos, executores
quoque, ac ceterorum custodes, ceterosque, quibus tam
vigore sui officii, quam alias quomodocumque, reos, dum
in carceribus secretis detinentur, facultas alloquendi
conceditur, qui reorum & responsiones, ac testium in
dictis causis depositiones propagare in totum vel in par-
te, dicto aut facto, quibusvis personis cuiuscumque con-
ditionis, praerogative, & dignitatis, tam mundanae, quam
Ecclesiasticae existant, absque iudicis, coram quo causa
veritur, & Procuratoris fiscali licentia ausi fuerint, aut
eisdem reis & testibus, donec in secretis retineantur, etiam
quarumvis personatum, ut supra quomodolibet qualifi-

a Magis timetur quod sapius cavetur. b Reorum responsio-
nes, & testium depositiones non debent publicari.